

Utredning gällande Stödfamilj som korttidsvistelse

Sammanfattning

Vid funktionsstödsnämndens sammanträde den 26 oktober 2020 beslutade nämnden, utifrån ett nämndsinitiativ från Moderaterna (M) och Centerpartiet (C), att ge förvaltningen i uppdrag att utreda hur en ökad marknadsföring av insatsen kan se ut, förslag på utbildning och support för stödfamiljer samt en ekonomisk prognos över kostnader och besparingar i förhållande till insatserna stödfamilj och korttidsboende. I enlighet med beslutet återkommer förvaltningen nu till nämnden med en redogörelse för dessa uppdrag.

Ärende

Förvaltningen har utrett de tre uppdrag som gavs av nämnden i oktober 2020. Under utredningens gång har även en mindre omvärldsbevakning gjorts, för att undersöka hur andra kommuner arbetar med insatsen stödfamilj.

Stödfamilj

Insatsen 9§6 korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt LSS innefattar helgvistelse, sommarkolonivistelse, korttidsboende och stödfamilj. Barn, unga och vuxna som har en funktionsnedsättning, ingår i personkrets 1 eller 3 enligt LSS och bor hemma kan ansöka om korttidsvistelse utanför det egna hemmet i form av *stödfamilj*. Syftet med stödfamiljen är att individen ska få stimulans och sociala kontakter samt rekreation och miljöombyte, samtidigt som anhöriga får avlastning. Att vara stödfamilj är ett frivilliguppdrag för Malmö stad, där en arvodes- och omkostnadsersättning ges utifrån rekommendationer från Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Uppföljning av insatsen sker en gång i halvåret, där sekreterare för stödfamiljer ringer till de anhöriga för att höra hur insatsen har funkat. Uppföljningen som gjordes 2020 visade att majoriteten av de anhöriga var nöjda eller mycket nöjda med insatsen. Framöver kommer uppföljning även göras med stödfamiljerna, detta har påbörjats i februari 2021 och innefattar frågor om behov av stöd kopplat till uppdraget.

Brukare som ansöker om insatsen får beslut om ett visst antal dygn i stödfamilj i månaden utifrån behov och avlastning, men även i förhållande till om individen har andra insatser och stöd. Antalet dygn kan variera från ett dygn till fjorton dygn i månaden. I nuläget har förvaltningen fjorton beslut om stödfamilj, varav tre ännu inte verkställt. En av dessa eftersom familj inte kunnat hittas än, en som är vilande på grund av covid-19 samt en som är under utredning. Åldern på individer med insatsen varierar mellan 8–40 år. Förvaltningen har tolv pågående ärenden (varav åtta är barn) där majoriteten av stödfamiljerna är släktingar eller nära vänner till barnet med insats, så kallad nätverksrekrytering. Endast en mindre del av stödfamiljerna är externa, det vill säga som inte har någon personlig koppling till barnet vid ansökan om insats. Som mest har förvaltningen haft 40 stödfamiljer, men det är en krympande insats med både färre ansökningar om stödfamilj men också färre som vill vara stödfamilj. Denna förändring ses också i liknande verksamheter såsom familjehem inom arbetsmarknads- och socialnämnden, och utmaningarna kring nyrekrytering av externa familjehem ser likadana ut som för stödfamiljsverksamheten. Även de kommuner som ingått i utredningens omvärldsbevakning delar denna utmaning.

Att rekrytera nya stödfamiljer, familjehem och liknande uppdrag är således både en lokal och nationell problematik. Detta medför därför svårigheter för handläggare att kunna besluta om insatsen eftersom verkställigheten inte kan garanteras. Många stödfamiljer avslutar också sitt uppdrag när barnet de varit stödfamilj åt avslutar sin insats.

Korttidsboende

Det finns fyra korttidsboende inom funktionsstödsförvaltningen, anpassade för barn och ungdomar respektive vuxna. Korttidsboendena används främst av barn, ungdomar och unga vuxna som bor hemma och som har intellektuell funktionsnedsättning och/eller autismspektrumtillstånd. Syftet med korttidsboende är att tillgodose den enskildes behov av miljöombyte och ge möjlighet till personlig utveckling. Det innebär också att anhöriga får avlösning och utrymme för avkoppling. Korttidsboende kan erbjudas både som en regelbunden insats och som en lösning vid akuta situationer. Den är tillgänglig såväl dagtid, som under kvällar, nätter och helger. I nuläget har förvaltningen cirka 100 beslut om korttidsinsats samt ett mindre antal som ännu ej är verkställda.

Utöver korttidsboende och stödfamilj finns även insatserna *helgvistelse* och *sommarkolonivistelse* inom ramen för 9§6 korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt LSS. Helgvistelse vänder sig till barn och unga mellan 8 och 23 år med autismspektrumtillstånd som främst har behov av stöd i socialt samspel. Insatsen genomförs under fredag till söndag var fjärde vecka. Sommarkolonivistelse vänder sig till barn och unga, mellan 8 och 23 år, med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autismspektrumtillstånd. Både under helgvistelse och sommarkolonivistelse finns det utbildad personal tillgänglig dygnet runt som har erfarenhet av att jobba med barn och unga med funktionsnedsättning och att arbeta utifrån tydliggörande pedagogik.

Stödfamilj skiljer sig därmed avsevärt från korttidsboende, helgvistelse och sommarkolonivistelse. Att vara stödfamilj är ett komplext uppdrag, som beroende på omfattningen av barnets funktionsnedsättning kan vara mer eller mindre krävande. Jämfört med till exempel korttidsboende finns det inom stödfamilj inte utbildad och professionell personal som kan fungera som ett stöd för barnet, vilket kan vara särskilt avgörande för barn med omfattande behov. Eftersom insatsen är ett frivilliguppdrag, är den också avhängig att personer/familjer ansöker om att vara stödfamilj. Det är också barnets och dess anhörigas behov och önskemål som styr vilken insats som ansöks om och som ligger till grund för beslut om insats. Detta beskrivs närmre under rubriken *3. Ekonomisk prognos över potentiella kostnader och besparingar för en satsning på stödfamiljer samt potentiell ökning av antalet stödfamiljer framför korttidsboende.*

Omvärldsbevakning

Förvaltningen har undersökt hur andra kommuner arbetar med insatsen stödfamilj genom att skicka ett antal frågeställningar som berör området. Svar har inkommit från Göteborg, Trollhättan och Kungsbacka kommun. Gemensamt för samtliga kontaktade kommuner är att de upplever det svårt att hitta och rekrytera nya stödfamiljer, särskilt stödfamiljer som rekryteras utanför barnets egna nätverk. Svårigheterna uppstår bland annat utifrån att uppdragen är omfattande vad gäller omvårdnad och specialkompetens, vilket leder till utmaningar att rekrytera nya stödfamiljer. Särskilt vid uppdrag med omfattande behov upplevs insatsen svårare att verkställa om det inte finns ett redan befintligt förslag på stödfamilj. I dessa fall menar bland annat Göteborg stad att många av uppdragen nog

egentligen skulle ha beviljats korttidsboende. I andra fall har beslut om stödfamilj inte kunnat verkställas i kommunerna, och uppdraget har fått lämnas tillbaka till handläggare som fått överväga korttidsboende istället. Samtliga kommuner lyfter att det främst är önskemål om nätverksrekrytering vid nya ansökningar, och att det är få barn som önskar en ”extern” stödfamilj.

När det gäller insatsens omfattning ser det relativt lika ut i de tillfrågade kommunerna i förhållande till nya insatser per år. Göteborg får in mellan 5–10 nya ansökningar om stödfamilj varje år, och upplever att denna siffra varit ungefär densamma de senaste åren. Kungsbacka har omkring 18–20 aktuella stödfamiljsinsatser med ett inflöde på 3–4 nya insatser per år. I Trollhättan finns fem beslut om korttidsvistelse i stödfamilj, vilket har legat ganska stabilt på samma antal de senaste åren. I Malmö varierar antalet nya insatser från år till år. Under 2020 kom det in fyra ansökningar och i år har det inkommit en ansökan hittills. De tre senaste inkomna ärendena har kunnat/kommer kunna verkställas i tid eftersom dessa varit nätverksrekryteringar.

Hur de tillfrågade kommunerna arbetar för att nå ut till och rekrytera nya stödfamiljer varierar. I Göteborg stad finns en central rekryteringsenhet som rekryterar familjehem, kontakt- och stödfamiljer samt kontaktpersoner till samtliga stadsdelar. Detta har medfört att Göteborgs stad kan nå dem som initialt inte har varit öppna för uppdrag med personer med funktionsnedsättning, men som efter utredning kan tänka sig ett sådant uppdrag. Trollhättan har en stående annons på stadens hemsida där intresseanmälningar tas emot från de som är intresserade av att bli stödfamiljer, och annonserar även på Facebook samt samarbetar till viss del med kommunerna i närområdet och med stadens ”familjehemsverksamhet”. I Kungsbacka samarbetar den berörda enheten med enhet barn och unga som ansvarar för kontaktfamiljer och familjehem och som har ett något större kontaktnät, rekryteringar kan därför ske den vägen eller genom annonsering.

Samtliga kommuner utgår från rekommendationerna från SKR när det gäller ersättning. I Göteborg läggs alltid stödfamilj på den högre nivån av ersättning. Är det ett extra tungt uppdrag finns även möjlighet att höja ersättningen något, som görs exempelvis genom ett grundarvode som familjehemmen får.

Plan för ökad marknadsföring av insatsen stödfamilj

I nuläget marknadsförs insatsen stödfamilj via malmo.se och broschyrer som distribueras på bland annat barn- och vuxenhabiliteringen, bibliotek och i andra relevanta sammanhang som rekryteringsmässor och liknande. Förvaltningen har undersökt olika möjliga vägar för ökad marknadsföring och kampanjalternativ för stödfamilj. En genomgång av pris för annonsering i tidningar, på bussar och liknande visar att dessa former av marknadsföring innebär höga kostnader. Vidare har andra verksamheter som använt sig av dessa former uttryckt att detta inte gett så stor eller önskad effekt. Dessa vägar bedöms därför inte vara en kostnadseffektiv lösning. Under utredningens gång har det dock framkommit andra lösningar som bedöms vara insatser som kan ge god effekt till en låg kostnad och med enkla förbättringar. Dessa presenteras nedan.

För att öka marknadsföringen av insatsen stödfamilj kommer förvaltningen att:

- **Synliggöra insatsen genom att genomföra intervjuer med stödfamiljer och om möjligt brukare/anhörig**
 - I nuläget har två familjer, varav en helt ny stödfamilj och en som varit det i några år, angett intresse för att vara med och informera om hur det är att vara stödfamilj. Förvaltningen undersöker även möjligheten att genomföra intervju med brukare/anhörig.
 - Intervjuerna kommer att finnas tillgängliga på insatsens sida på malmo.se för att den som är intresserad av att bli stödfamilj på ett enkelt och personligt vis ska kunna få en bild av hur det är att vara stödfamilj.
 - Om möjligt kommer intervjuerna även publiceras i andra forum, såsom Funktion Malmö och Vårt Malmö. Detta för att sprida innehållet till en bredare målgrupp.

- **Förändra insatsens sida på malmo.se för att få en mer tillgänglig och inbjudande layout**
 - Förvaltningen kommer att se över innehåll och layout på sidan *Bli stödfamilj åt person med funktionsnedsättning* samt anmälningssidan på malmo.se för att tillgängliggöra informationen för allmänheten.
 - Sökvägen till sidan kommer eventuellt att bli malmo.se/blistodfamilj eller liknande. Genom en enkel sökväg underlättas också marknadsföringen och användningen av adressen i olika sammanhang.
 - Undersöka möjligheten framöver att samarbeta med kontaktpersonsverksamheten och ledsagar- och avlösarverksamheten gällande nyrekryteringar och ansökningar.

- **Bredda informationsvägarna och distributionen**
 - Förvaltningen kommer ta kontakt med arbetsmarknads- och socialförvaltningen samt hälsa-, vård- och omsorgsförvaltningen och andra relevanta aktörer, såsom ansvariga för Fänrik rum 5, för att information och marknadsföring av stödfamilj kan utökas och ske genom spridning i deras respektive nätverk och personal.

På grund av rådande situation med coronapandemin är bedömningen att ökad marknadsföring bör ske senare under våren alternativt början av hösten, med förbehåll för att situationen är förändrad till dess. Anledningen till det är att uppstart av insats kräver fysiska möten, något som inte är rekommenderat i nuläget. Dock kan intervjuer och förändringar av sidinnehåll påbörjas och/eller genomföras under våren 2021, eftersom detta inte kräver fysiska möten.

Förslag på hur utbildning och support för stödfamiljer kan se ut.

I nuläget ges utbildning och support genom att sekreterare för stödfamiljer vid intervjun ger en introduktion och beskriver vad som gäller kring insatsen. När beslutet är klart går uppdraget igenom igen och ett informationsblad skickas till stödfamiljen. Support ges kontinuerligt genom sekreterare. Uppföljning med stödfamiljer sker i februari, med fråga om deras behov av stöd kopplat till sitt uppdrag.

Förvaltningen har sett över olika vägar framåt och möjligheter för att erbjuda utbildning för både nya och befintliga stödfamiljer. Bedömningen är att det behöver finnas en flexibilitet i den kompetensutveckling som erbjuds, eftersom kännedomen om barnet och om den aktuella funktionsnedsättningen/ diagnosen kan variera. En ny stödfamilj kanske behöver kunskap om bägge dessa delar, medan en stödfamilj som ingår i barnets nätverk förmodligen redan har god kännedom om barnet. Förslag på hur utbildning och support kan utvecklas presenteras nedan.

För att utveckla utbildning och support för stödfamiljer kommer förvaltningen att:

- **En digital utbildningsfilm tas fram**
 - Denna ska innefatta grundläggande information om vad det innebär att leva med en funktionsnedsättning, om olika diagnoser och om insatsen stödfamilj.
 - Ett exempel på vad utbildningsfilmen kan innehålla är föreläsningen ”Hur uppfattar jag världen” som erbjuds som fysisk utbildning för förvaltningens medarbetare i vanliga fall.
- **En Sway (ett presentationsprogram som tillåter användare att kombinera text och media på ett visuellt tilltalande och pedagogiskt vis) tas fram**
 - Denna ska innefatta digital utbildningsfilm, information och länkar till relevanta sidor och kan skickas till nya stödfamiljer som en del i introduktionen och uppstarten av insatsen.
- **Manuellt upprätta externa konton till respektive användare (stödfamilj)**
 - Eftersom stödfamiljerna är externa användare (det vill säga inte har ett Malmö stad-konto) kommer förvaltningen att manuellt upprätta externa konton till respektive användare.
 - Externa konton medför också att statistik kan följas upp för hur många som har genomfört Sway:en och utbildningen. Detta är även viktigt för att kunna betala ut arvode för den tid som stödfamiljen lagt på att genomföra underlaget.
- **Erbjuda regelbundna träffar för samtliga stödfamiljer**
 - När det blir möjligt med fysiska möten igen är planen att erbjuda träffar för samtliga stödfamiljer, för möjlighet till erfarenhetsutbyte och dialog.
 - Vid dessa träffar kan även föreläsare bjudas in som en del i kompetensutveckling och support. Tanken är att dessa träffar ska vara återkommande och anordnas en gång per termin.

Ekonomisk prognos över potentiella kostnader och besparingar för en satsning på stödfamiljer samt potentiell ökning av antalet stödfamiljer framför korttidsboende.

De gånger som insatsen stödfamilj bedöms vara aktuell görs ingen ekonomisk bedömning utan enbart en lämplighetsbedömning. Insatsen stödfamilj utgör på så sätt ett komplement till förvaltningens övriga insatser (bland annat ordinarie korttidsvistelseverksamhet) och används när det bedöms passa ett enskilt barn eller ungdom extra bra. Även om det vore positivt med fler stödfamiljer är det alltid lämpligheten för den enskilde som är det avgörande.

Artikel 3 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) slår fast att vid alla åtgärder och beslut som rör barn ska vad som bedöms vara barnets bästa beaktas i första hand. Vad som är barnets bästa går inte att ge ett enkelt och entydigt svar på. Den aktuella åtgärden och dess konsekvenser behöver därför undersökas och prövas i varje enskilt fall. Vid ansökan om insats enligt LSS görs denna bedömning utifrån vad barnet och dess anhöriga har uttryckt i förhållande till behov och önskemål. Bedömningen utgår också från barnets individuella förutsättningar och funktionsnedsättning/diagnos.

I förhållande till insatsen 9§6 korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt LSS är behoven och önskemålen hos barnet olika från ansökan till ansökan. Är stödfamilj rätt insats utifrån barnets diagnos och förutsättningar och det är barnets och/eller anhörigas önskemål, kan och bör beslut fattas om denna insats. Det kan exempelvis handla om att barnet inte gillar eller mår bra av att vara i större sammanhang som på korttidsboende, och då kan stödfamilj vara ett bra alternativ men det beror helt på barnet. I andra fall önskar barnet att få träffa och vara med andra barn och få kompisar i deras ålder som de kan göra gemensamma aktiviteter med utifrån sina intressen. Då passar ofta korttidsboende, eller hel- eller kolonivistelse, bra för att uppfylla barnets önskemål. Vid ett beslut om korttidsboende eller helg vistelse görs även en matchning inom insatsen, det vill säga att utifrån barnets behov och önskemål matchas med andra barn på den aktuella korttidsverksamheten och ommatchning görs vid behov.

För de anhöriga till barnet kan det också finnas önskemål om olika insatser. För många vårdnadshavare och anhöriga finns det en önskan om att barnet ska vara på korttidsboende för att där finns fler barn men också en trygghet i att känna att det där finns utbildad personal för just den målgruppen som kan stötta barnet i dess utveckling och stödbehov. Det kan också finnas önskemål, kanske främst när det gäller yngre barn, om att barnet ska vara i ett mindre sammanhang och där det känns tryggt med just stödfamilj. Bedömningen om vad som är barnets bästa handlar därmed om vad barnet och dess anhöriga själva vill, och att förvaltningen kan vara flexibel och möta de behov och önskemål som förs fram vid ansökan.

Gällande nämndsinitiativets tredje uppdrag står det klart att insatsen stödfamilj är mindre kostsamt för förvaltningen än den egna korttidsverksamheten. Dygnskostnaden för en stödfamilj uppgår till cirka 1 500 kronor per dygn medan exempelvis Högåkerkillingens korttidsboende har en dygnskostnad på cirka 4 800 kronor. Förvaltningen anser dock att insatserna generellt inte bör ställas mot varandra (även om båda insatserna kan övervägas i enskilda fall) och att det är barnets bästa som ska vara utgångspunkt i bedömningen och

beslut om insats. En ekonomisk prognos för kostnader och besparingar i förhållande till en ökning/minskning av respektive insats är därför svårbedömd. Under utredningens gång har dock ett behov av att göra en översyn av arvodes- och omkostnadsersättningen till stödfamiljer framkommit och nedan presenteras förslag till åtgärder samt ekonomisk prognos kopplad till denna satsning.

Arvodes- och omkostnadsersättning

Förvaltningen följer rekommendationerna från SKR avseende *Ersättning kontaktfamilj/ stödfamilj enligt LSS*. Under utredningens gång har det dock framkommit att det finns skillnader i arvodes- och omkostnadsersättningen till stödfamiljer som behöver ses över. Exempelvis är nivåerna lägre för flera stödfamiljer som haft uppdraget länge, och förvaltningen gör bedömningen att det finns behov av att höja ersättningen inom vissa uppdrag. Vid ett förhöjt arvode och omkostnader utifrån SKR:s högsta ersättningsnivå för samtliga stödfamiljer görs följande kostnadsberäkning (se tabell).

Tabell 1

	Nuläge	Med förhöjda kostnader
Totala kostnader för alla stödfamiljer per månad	23 945	28 360
Totala kostnader för alla stödfamiljer per år	287 340	340 320

Obs – vid vistelse över helgen utgår dubbel ersättning, detta är inte inberäknat i exemplet.

För att underlätta rekryteringen av nya stödfamiljer finns det även grund för att se över om arvodes- och omkostnadsersättningen kan ligga högre än rekommendationerna från SKR. Förvaltningen gör därför bedömningen att även denna fråga behöver utredas framöver.

I augusti 2017 beslutade funktionsstödsnämnden om *Arvodes- och omkostnadsersättning avseende kontaktpersonsverksamhet inom socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)*. Riktlinjerna innefattar principer för framräkning och ersättning avseende kontaktpersonsuppdrag och utgör ett viktigt stöd i den administrativa hanteringen. Ett liknande beslut och riktlinje finns inte för arvodes- och omkostnadsersättning för stödfamiljer, och förvaltningen menar att det finns ett behov av detta för att underlätta hanteringen av ersättning.

Åtgärder som förvaltningen ska genomföra:

- **Översyn av arvodes- och omkostnadsersättningen**
 - En mer exakt översyn över samtliga stödfamiljers arvodes- och omkostnadsersättningar syftar till att utreda om det finns skillnader som behöver åtgärdas.
 - I översynen önskar förvaltningen även utreda huruvida arvodes- och omkostnadsersättningen kan vara högre än rekommendationerna från SKR.
- **Framtagande av riktlinjer för arvodes- och omkostnadsersättning för stödfamiljer**
 - I samband med översynen kommer förvaltningen även ta fram riktlinje för ersättning till stödfamiljer i likhet med de riktlinjer som finns beslutade för kontaktpersonsverksamheten. Detta för att underlätta och reglera hanteringen av arvodes- och omkostnadsersättningen och säkerställa att det finns en likvärdighet för detta.